

คำวินิจฉัย (ฟัตวา) จุฬาราชมนตรี ที่ 22/2557

เรื่อง การเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ของสตรีที่ไม่มีมะหฺร็อม

คำถาม : การเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ของสตรีที่ไม่มีมะหฺร็อม มีข้อชี้ขาดอย่างไร ?

คำวินิจฉัย

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على سيدنا محمد وعلى آله وصحابه أجمعين ... وبعد :

ตามหลักการในบัญญัติของศาสนาอิสลามกำหนดว่าสตรีจะต้องไม่เดินทางเพียงลำพังหากแต่จำเป็นที่นางจะต้องมีสามีหรือญาติที่ห้ามแต่งงานด้วย (มะหฺร็อม) ร่วมเดินทางไปกับนางด้วยหลักฐานในเรื่องนี้คือหะดีษที่ถูกรายงานจากท่านอับดุลลอฮ์อิบนุอับบาส رضي الله عنه ว่าท่านอับดุลลอฮ์ رضي الله عنه ได้ยื่นท่านรอซูล ﷺ กล่าวว่า:

لَا يَخْلُونَ رَجُلًا بِامْرَأَةٍ إِلَّا وَمَعَهَا ذُو مَحْرَمٍ ، وَلَا تُسَافِرُ الْمَرْأَةُ إِلَّا مَعَ ذِي مَحْرَمٍ

ความว่า : “ชายคนหนึ่งจะต้องไม่อยู่ลำพังกับหญิงอีกคนหนึ่งที่ไม่ใช่มะหฺร็อมหรือภรรยาของเขาในที่ลับตาคน นอกจากว่ามีผู้เป็นมะหฺร็อมอยู่พร้อมกับนางและหญิงจะไม่เดินทางนอกจากพร้อมกับผู้ที่เป็นมะหฺร็อมหรือสามีของนาง” (อัล-บุคอรี : 1341)

และหะดีษที่มีรายงานจากท่านอุมุสรอยเราะฮ์ رضي الله عنه เป็นหะดีษมารฟู้อว่า :

لَا يَجِلُّ لِامْرَأَةٍ تُوْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ تُسَافِرَ مَسِيرَةَ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ لَيْسَ مَعَهَا مَحْرَمٌ

ความว่า : “ไม่อนุมัติสำหรับหญิงที่ศรัทธาต่อพระองค์อัลลอฮ์และวันสิ้นโลกในการที่นางจะเดินทางในระยะเส้นทาง (ที่กินเวลา) หนึ่งวันหนึ่งคืนโดยไม่มีมะหฺร็อมอยู่พร้อมกับนาง” (มุสลิม : 1339)

และมีรายงานจากท่านอุมุสะอีด رضي الله عنه จากท่านรอซูล ﷺ

لَا تُسَافِرُ امْرَأَةٌ مَسِيرَةَ يَوْمَيْنِ لَيْسَ مَعَهَا زَوْجُهَا أَوْ ذُو مَحْرَمٍ

ความว่า: “สตรีต้องไม่เดินทางในระยะทาง (ที่ใช้เวลาเดินทาง) 2 วันโดยไม่มีสามีหรือผู้เป็นมะห์รอมอยู่พร้อมกับนาง” (มุสลิม : 1339)

และมีรายงานจากท่านอิบนุอุมร์ رضي الله عنه ว่า :

لَا تُسَافِرُ ثَلَاثَ لَيَالٍ إِلَّا وَمَعَهَا ذُو مَحْرَمٍ

ความว่า : “สตรีจะไม่เดินทาง (ในระยะทางที่ใช้เวลา) 3 คืนนอกจากว่ามีผู้เป็นมะห์รอมอยู่พร้อมกับนาง” (อัล-บุคอรีย์ : 1029)

หะดีษที่ถูกระบุข้างต้นมีนัยครอบคลุมทุกการเดินทางไม่ว่าจะเป็นการเดินทางไกลหรือการเดินทางในระยะที่ใกล้ตามทัศนะของปวงปราชญ์ และเฉพาะการเดินทางไกลที่อนุญาตให้ละหมาดย่อ (ก๊อศร์) ได้ตามทัศนะของนักวิชาการสังกัดมัซฮับอัล-ฮนะฟีฟีย์ และนัยของหะดีษยังครอบคลุมทุกการเดินทางไม่ว่าจะเป็นวาญิบหรือไม่ก็ตาม ⁽¹⁾

นักนิติศาสตร์อิสลามมีทัศนะเกี่ยวกับประเด็นที่ว่า การประกอบพิธีฮัจญ์เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสตรีในกรณีใดบ้าง ดังต่อไปนี้

1) ในกรณีที่สตรีผู้นั้นมีเงื่อนไขทั่วไปสำหรับผู้ที่จะประกอบพิธีฮัจญ์ครบถ้วน คือเป็นมุสลิม บรรลุศาสนภาวะและมีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ เป็นเสรีชน และมีความสามารถทั้งในด้านร่างกาย ทรัพย์สินและความปลอดภัย กอปรกับมีเงื่อนไขเฉพาะสำหรับสตรีผู้ที่จะประกอบพิธีฮัจญ์ คือมีผู้ที่เป็นมะห์รอมเดินทางไปด้วย และสตรีผู้นั้นมิได้อยู่ในช่วงระยะเวลาของการครองอิดตะฮ์ อันเนื่องมาจากการหย่าหรือการเสียชีวิตของสามี ในกรณีนี้ถือว่าการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสตรีผู้นั้นโดยการเห็นพ้องของนักวิชาการในทุกมัซฮับ และการเดินทางของสตรีผู้นั้นเพื่อไปประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ทั้งที่เป็นฟัรฎูหนึ่งครั้งในชีวิต และเป็นชุนนะฮ์ตะฆะวัวร์วุฎ์ย่อมเป็นสิ่งที่ยอนุญาตโดยไม่มีข้อขัดแย้ง ⁽²⁾

2) ในกรณีที่สตรีผู้ประสงค์เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ที่เป็นชุนนะฮ์ตะฆะวัวร์วุฎ์ และนางไม่มีสามีหรือผู้ที่เป็นมะห์รอมร่วมเดินทางไปด้วย แต่มีสตรีที่ไว้เนื้อเชื่อใจได้หลายคน หรือสตรีที่ไว้เนื้อเชื่อใจได้หนึ่งคนร่วมเดินทางไปด้วย กรณีนี้ในมัซฮับอัช-ชาฟีอีย์ มี 2 ประเด็น ซึ่งชัยค์ อิบฺนุฮามิด, อัล-มาวาริดีย์, อัล-มุฮามิลีย์ และนักวิชาการสังกัดมัซฮับอัช-ชาฟีอีย์ท่านอื่นๆ เล่าไว้

(1) ฟีตาวา มุอาคิเราะฮ์; ดร.ยูซุฟ อัล-กออฎอวีย์ : 1/350-351

(2) อัล-ฟิคุฮุลอิสลามีย์ ว่า อะดิลละตุฮฺ; ดร.วะฮ์บะฮ์ อัช-ชูฮัยลีย์ : 2/19-37 โดยสรุป, อัล-ฟิคุฮุลมันฮะญีย์ : 2/122-

ในบทอัล-อิห์ศอรและอัล-กอฎีย์หุซัยน์, อัล-บะฆะมาะเวีย, อัร-รอฟีอีย์และท่านอื่นๆ ก็เล่า 2 ประเด็นนี้ เอาไว้เช่นกัน

ประเด็นที่หนึ่ง อนุญาตให้นางเดินทางไปกับบรรดาสตรีที่มีคุณสมบัติดังกล่าวได้เช่นเดียวกับกรณีของการประกอบพิธีฮัจญ์ที่เป็นฟัรฎู

ประเด็นที่สอง เป็นประเด็นที่ถูกต้อง โดยการเห็นพ้องของนักวิชาการสังกัดมัซฮับอัช-ชาฟีอีย์ และเป็นตัวบทของอิหม่ามอัช-ชาฟีอีย์ในตำราอัล-อุมม์ คือไม่อนุญาต โดยอิหม่ามอัล-บะฆะมาะเวียให้เหตุผลว่า การเดินทางของนางเพื่อไปประกอบพิธีฮัจญ์แบบซุนนะฮ์ตะฎะอ์วัวร์วัวร์ เป็นการเดินทางที่ไม่จำเป็น ทั้งนี้ อาศัยหลักฐานที่บ่งชี้ว่าเป็นสิ่งต้องห้ามจากหะดีษที่ระบุไว้ข้างต้น ⁽¹⁾

3) ในกรณีของสตรีที่ประสงค์จะเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ที่เป็นฟัรฎู แต่นางไม่มีสามีหรือผู้ที่เป็นมะห์ร็อมร่วมเดินทางไปด้วย กรณีนี้นักวิชาการที่ยึดตามนัยของตัวบทหะดีษที่ปรากฏชัดซึ่งระบุไว้ข้างต้น ถือว่าการเดินทางของนางเป็นสิ่งต้องห้าม ถึงแม้ว่าจะเป็นการเดินทางเพื่อไปประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ที่เป็นฟัรฎูก็ตาม โดยนักวิชาการฝ่ายนี้ไม่ยกเว้นสภาพของการเดินทางใดๆ จากการเป็นต้องห้าม ตราบใดที่ไม่มีสามีหรือผู้ที่เป็นมะห์ร็อมร่วมเดินทางไปกับสตรีผู้นั้น ⁽²⁾ ส่วนหนึ่งจากนักวิชาการฝ่ายนี้คือ อัล-หะสัน อัล-บะเศาะรีย์, อัน-นะเคาะอีย์, อิหม่ามอะห์มัด, อิบน์ อัล-มุญซิร และอัศฮานูรเราะฮ์ ⁽³⁾

นักวิชาการอีกฝ่ายหนึ่งระบุข้อยกเว้นในกรณีนี้ว่า สตรีสูงอายุซึ่งไม่เป็นที่ยั่วยวนเพศตรงข้าม อนุญาตให้นางเดินทางเพื่อไปประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ได้โดยไม่ต้องมีสามีหรือผู้ที่เป็นมะห์ร็อมร่วมเดินทางไปด้วย เป็นทัศนะที่อัล-กอฎีย์อนุโลมละเมิดอัล-บาญีย์ นักวิชาการสังกัดมัซฮับอัล-มาลิกีย์ถ่ายทอดไว้ ซึ่งทัศนะนี้เป็นการจำกัดความนัยกว้างๆ ด้วยการพิจารณาถึงความหมายของตัวบทตามที่อิหม่ามอิบน์คุดะกีกอัล-อีดกกล่าวไว้ กล่าวคือเป็นการคำนึงถึงเรื่องปกติโดยส่วนใหญ่ ⁽⁴⁾ แต่กอฎีย์อียาฎไม่เห็นด้วยกับคำกล่าวนี้ ⁽⁵⁾

นักวิชาการอีกฝ่ายหนึ่งระบุข้อยกเว้นจากกรณีดังกล่าวว่า เป็นที่อนุญาตสำหรับสตรีในการเดินทางไปเพื่อประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์เมื่อนางเดินทางไปพร้อมกับบรรดาสตรีที่ไว้เนื้อเชื่อใจได้ และการมีสามีหรือผู้เป็นมะห์ร็อมร่วมเดินทางไปกับนางด้วยนั้นไม่ถือเป็นเงื่อนไข หากแต่ว่าการ

(1) อัล-มััจญ์มูฮ์ ชัรฮุลมุฮัซซับ; อัน-นะฆะวารี : 7/70

(2) พะตาวา มุอาคิเราะฮ์; ดร.ยูซุฟ อัล-กอฎฎอวีย์ : 1/351

(3) พะตาวา อัล-ลัจญ์นะฮ์ อัลดะอิมะฮ์ ลิลบุหุซ อัล-อิสลามียะฮ์ อัล-อิฟตาอ์ : พิตวาเลขที่ (1173) 11/90-91

(4) พิตสุลบารี : 4/447

(5) อะห์ลันนุกละลาม พิลพะตาวา วัล-อะห์กาม; ชัยค์อะญียะฮ์ศ็อกร์ : เล่มที่ 2 ภาคที่ 7 หน้า 262

มีความปลอดภัยสำหรับนางถือเป็นเงื่อนไข ในกรณีนี้เป็นคำกล่าวที่รู้จักกันดีของอิหม่ามอัช-ชาฟีอีญ์ ตามที่อิหม่ามอัน-นะวาวีร์ระบุเอาไว้⁽¹⁾

อิหม่ามอัช-ชาฟีอีญ์และนักวิชาการสังกัดมัซฮับอัช-ชาฟีอีญ์กล่าวว่า : การประกอบพิธีฮัจญ์จะไม่จำเป็นสำหรับสตรียกเว้นเมื่อนางมีความปลอดภัยเหนือตัวนางพร้อมกับสามีหรือผู้ที่เป็นมะหฺร็อม โดยการสืบเชื้อสาย หรือผู้ที่เป็นมะหฺร็อมที่มีไช้การสืบเชื้อสาย เช่นการเกี่ยวดวงด้วยการแต่งงาน และการดื่มนม หรือพร้อมๆกับบรรดาสตรีที่ไว้น้ำใจเชื่อใจได้ หนึ่งในสามกรณีนี้คือการเดินทางพร้อมกับสามีหรือผู้ที่เป็นมะหฺร็อมหรือบรรดาสตรีที่ไว้น้ำใจเชื่อใจได้ เมื่อนางมีหนึ่งในสามกรณีนี้ การประกอบพิธีฮัจญ์ก็จำเป็นสำหรับนางโดยไม่มีข้อขัดแย้งในมัซฮับ อัช-ชาฟีอีญ์ และถ้าหากไม่มีกรณีใดจาก 3 กรณีนี้ การประกอบพิธีฮัจญ์ก็ไม่จำเป็นสำหรับนางตามคำกล่าวที่ได้รับการยึดถือ (อัล-มุฏตะมัด) ในมัซฮับ และมีคำกล่าวที่สามระบุว่า จำเป็นที่นางจะต้องออกเดินทางเพื่อประกอบพิธีฮัจญ์เพียงลำพัง เมื่อเส้นทางนั้นถูกใช้เส้นทางสัญจรเหมือนอย่างกรณีที่น่าจำเป็นต้องออกเดินทางไปยังดินแดนของรัฐอิสลามเพียงลำพังเมื่อนางได้เข้ารับอิสลามในดินแดนของคู่สงครามกับรัฐอิสลามโดยไม่มีข้อขัดแย้งในมัซฮับ คำกล่าวที่สามนี้เป็นสิ่งที่อิหม่าม อัช-ชีรอซีย์และนักวิชาการกลุ่มหนึ่งในมัซฮับอัช-ชาฟีอีญ์เลือกไว้ ส่วนคำกล่าวที่เป็นมัซฮับในทัศนะปวงปราชญ์ของมัซฮับคือสิ่งที่กล่าวมาแล้วอันเป็นคำกล่าวที่รู้จักกันดีจากบรรดาตัวบทของอิหม่ามอัช-ชาฟีอีญ์⁽²⁾

นักวิชาการบางท่านมีทัศนะว่าการมีความปลอดภัยของเส้นทางก็ถือว่าเพียงพอแล้วที่จำเป็นจะต้องเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ เป็นทัศนะที่ช่วยคลออิสลามอิบนุดัยมียะฮ์เลือกไว้ โดยอิบนุ มุฟลิห์กล่าวไว้ในตำราอัล-ฟุรूर् จากท่านอิบนุดัยมียะฮ์ว่า : สตรีทุกคนที่มีความปลอดภัยในการเดินทางจะประกอบพิธีฮัจญ์ได้โดยไม่ต้องมีผู้ที่เป็นมะหฺร็อมอยู่ด้วย และสิ่งนี้ถือเป็นจุดมุ่งหมายในทุกการเดินทางที่มีจุดประสงค์เพื่อทำความดี โดยอัล-กะรอบียีญ์ ถ่ายทอดคำกล่าวนี้จากอิหม่ามอัช-ชาฟีอีญ์ในเรื่องการประกอบพิธีฮัจญ์ที่เป็นซุนนะฮ์อะตะฆฺวาร์วूर् และสาธุศิษย์ของอิหม่ามอัช-ชาฟีอีญ์บางคนกล่าวไว้ในกรณีการประกอบพิธีฮัจญ์ที่เป็นซุนนะฮ์อะตะฆฺวาร์วूर् และในทุกการเดินทางที่มีไช้วาญิบ เช่น การเดินทางเพื่อเยี่ยมเยียนกัน และเพื่อค้าขาย เป็นต้น⁽³⁾

และอัล-อัษรอมได้ถ่ายทอดจากอิหม่ามอะห์มัดว่า : การมีมะหฺร็อมในการประกอบพิธีฮัจญ์ที่วาญิบนั้นไม่ถือเป็นเงื่อนไข เพราะนางได้เดินทางออกไปกับบรรดาสตรีและคนที่นางไว้วางใจได้ อิหม่ามอิบนุซุรรีน กล่าวไว้ว่า : อนุญาตให้นางเดินทางร่วมไปกับมุสลิมหนึ่งคนได้ อิหม่ามอัล-เฮวารีญ์ กล่าวไว้ว่า : อนุญาตให้นางเดินทางร่วมไปกับกลุ่มคนที่มีคุณธรรม อิหม่ามมาลิกกล่าวไว้ว่า : อนุญาต

(1) ษัรฺุศะหะหฺ มุสลิม; อัน-นะวาวีร์ : 9/104, อะห์ลุลอะนูลกะลาม ฟิลพะตาวา วัล-อะห์กาม (อ้างแล้ว) : หน้า 261

(2) อัล-มััจญ์มูอ์ ษัรฺุศุลมุซัซซับ : 7/69

(3) อัล-ฟุรूर् : 3/236-237

ให้นางเดินทางร่วมไปกับกลุ่มคณะสตรี และอิหม่ามอัช-ชาฟีอีญ์ กล่าวว่า : อนุญาตให้นางเดินทางร่วมไปกับหญิงเสรีชนที่เป็นมุสลิมะฮ์ซึ่งไว้เนื้อเชื่อใจได้หนึ่งคน และสานุศิษย์บางท่านของอิหม่ามอัช-ชาฟีอีญ์กล่าวว่า : อนุญาตให้นางเดินทางไปเพียงลำพังเมื่อมีความปลอดภัย (1)

อัล-ฮาฟิซ อิบน์หะญูรกล่าวว่า เป็นที่รู้จักกันในหมู่นักวิชาการสังกัดมัซฮับ อัช-ชาฟีอีญ์ ว่า สตรีผู้นั้นจำเป็นต้องมีสามีหรือผู้ที่เป็นมะหฺร็อมหรือบรรดาสตรีที่ไว้เนื้อเชื่อใจได้ร่วมเดินทางไปด้วย และในคำกล่าวหนึ่งระบุว่า มีสตรีที่ไว้เนื้อเชื่อใจได้หนึ่งคนก็เพียงพอ และในอีกคำกล่าวหนึ่ง อัล-กะรอบีซีญ์ ถ่ายทอดไว้และถูกระบุว่าเป็นคำกล่าวที่ถูกต้องในตำรา อัล-มุฮัซซิบว่า สตรีผู้นั้นจะเดินทางตามลำพังได้หากเส้นทางนั้นปลอดภัย (2) เพราะจุดมุ่งหมายของหะดีษที่ระบุข้างต้น คือการปกป้องและรักษาความปลอดภัยให้แก่สตรีในการเดินทาง ซึ่งจุดมุ่งหมายดังกล่าวได้เกิดขึ้นจริงด้วยเส้นทางนั้นมีความปลอดภัย และมีบรรดาสตรีหรือผู้ชายที่ไว้เนื้อเชื่อใจร่วมเดินทางไปด้วย นักวิชาการฝ่ายนี้ซึ่งกำหนดเงื่อนไขของการมีกลุ่มบุคคลที่ไว้วางใจได้ร่วมเดินทางไปกับสตรีผู้นั้นหรือเส้นทางเดินทางมีความปลอดภัย ได้วิเคราะห์ถึงจุดมุ่งหมายของตัวบท และความหมายจากนัยของตัวบทเป็นสำคัญ มิได้ยึดเอานัยที่ปรากฏชัดจากตัวบทเพียงเท่านั้น เพราะการเดินทางของสตรีตามหลักการเดิมเป็นเรื่องที่อยู่ในหมวดของการมีปฏิสัมพันธ์ (อัล-มุอามะลาต) ซึ่งสามารถพิจารณาถึงนัยและจุดมุ่งหมายของตัวบทได้ ต่างจากเรื่องที่อยู่ในหมวดของศาสนกิจ (อิบาดาต) ซึ่งหลักเดิมคือการปฏิบัติตาม (ตะอับุด) โดยไม่ต้องพิจารณาถึงนัยและจุดมุ่งหมายของตัวบทตามที่อิหม่ามอัช-ชาฟีอีญ์ยืนยันและอ้างหลักฐานประกอบเอาไว้อย่างชัดเจน และกรณีของการเดินทางสำหรับสตรีที่ไม่มีสามีหรือไม่มีมะหฺร็อมร่วมเดินทางไปด้วยนั้น นักวิชาการถือว่าเป็นสิ่งต้องห้าม เพื่อเป็นการปิดแนวทางที่จะนำไปสู่ความเสียหาย มิใช่เป็นสิ่งที่ถูกบัญญัติห้ามในตัวของมันเอง ดังนั้นเมื่อการเดินทางของสตรีในกรณีนี้มีความจำเป็น ซึ่งมีไซกาเวอฎุญญ์ (อฎุ-ฎุอะเราะฮ์) ก็ยอมเป็นที่อนุญาต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีเงื่อนไขอื่น ๆ ที่ถูกวิเคราะห์จากจุดมุ่งหมายและนัยของตัวบทมาสนับสนุน เช่นความปลอดภัยของเส้นทาง การมีบุคคลหรือคณะบุคคลที่ไว้วางใจได้ร่วมเดินทางไปกับนาง เป็นต้น (3)

และนักวิชาการฝ่ายนี้ก็ยอมรับตัวบทของบรรดาหะดีษที่ระบุมาข้างต้น มิได้ปฏิเสธตัวบทดังกล่าวและการกำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมจากตัวบทที่ระบุว่าต้องมีสามีหรือผู้ที่เป็นมะหฺร็อมร่วมเดินทางไปกับสตรีผู้นั้น ซึ่งเป็นไปตามนัยที่ปรากฏชัดของตัวบท ด้วยการพิจารณาถึงความปลอดภัยของเส้นทางและการมีบุคคลหรือคณะบุคคลที่ไว้วางใจได้ร่วมเดินทางไปกับสตรีผู้นั้น มิใช่เป็นการ

(1) อัล-ฟูรูฮ์ : 3/235-236

(2) ฟิตฮุลบารีย์; อิบน์ หะญูร อัล-อัสเกาะลานีย์ : 4/447

(3) ดูรายละเอียดใน ฟะตาวาเมาคิเราะฮ์; ดร.ยูซุฟ อัล-กออฎอวีย์ : 1/352-353, อะห์ลัสนุลกะลาม ฟิลฟะตาวาวัล-อะห์กาม; ซัยด์ อะฎียะฮ์ ค็อกรี : เล่มที่ 2 ภาคที่ 7 หน้า 263

กระทำที่ขัดแย้งกับตัวบทของหะดีษดังกล่าวแต่อย่างไร ดังนั้นคำวิจารณ์ของท่านอิหม่ามอิบนุ อัล-มุญซิร ที่ระบุว่า พวกเขา (หมายถึงอิหม่ามมาลิก อิหม่ามอัช-ชาฟีอีย์และอิหม่ามอัล-เอวารีซอีย์ เป็นต้น) ได้ละทิ้งคำกล่าวตามนัยที่ปรากฏชัดของหะดีษและพวกเขาแต่ละคนก็กำหนดเงื่อนไขซึ่งไม่มีหลักฐานบ่งชี้แต่อย่างไร (1)

คำวิจารณ์ของท่านอิบนุ อัล-มุญซิรดังกล่าว เป็นทัศนะและความเข้าใจของท่านเอง ซึ่งบรรดานักวิชาการฝ่ายนี้มิได้มีความเห็นเช่นนั้น เพราะมีหลักฐานจากท่านอิหม่าม อัล-บุคอรีย์ บันทึกไว้ในเศาะเฮียะห์ของท่านว่า แท้จริงท่านอุมร์ رضي الله عنه ได้อนุญาตแก่บรรดาภริยาของท่านบี ﷺ ในการประกอบพิธีฮัจญ์ครั้งสุดท้ายของท่าน และท่านอุมร์ رضي الله عنه ก็ส่งท่านอุษมาน อิบนุ อีฟฟาน رضي الله عنه และท่านอับดุลเราะห์มาน อิบนุ เอาวฟี رضي الله عنه ไปพร้อมกับพวกนาง แสดงว่าท่านอุมร์ رضي الله عنه ท่านอุษมาน رضي الله عنه และท่านอับดุลเราะห์มาน อิบนุ เอาวฟี رضي الله عنه ตลอดจนบรรดาภริยาของท่านบี ﷺ ได้เห็นพ้องถึงสิ่งดังกล่าวโดยไม่มีเศาะหาบะฮ์ท่านอื่นๆ แสดงความไม่เห็นด้วยกับพวกนางในเรื่องดังกล่าว และนี่ถือเป็นอิญญ์มาอ์ (2) และอาศัยหลักฐานจากนัยของหะดีษที่บันทึกโดยอิหม่ามอัล-บุคอรีย์และมุสลิม จากท่านอะดีย์ อิบนุ ฮาติม رضي الله عنه ซึ่งท่านนบี ﷺ กล่าวว่า : “เกือบถึงเวลาแล้วที่ผู้หญิงจะนั่งในกุบ บนหลังอุฐจะเดินทางจากเมือง อัล-ฮิเราะฮ์ จนกระทั่งนางได้ทำการฎะวาฟที่อัล-กะอ์บะฮ์ โดยที่นางจะไม่เกรงกลัวผู้ใด นอกจากอัลลอฮ์ ﷻ ” หะดีษบทนี้ เป็นปาฎิหาริย์ (มุอ์ญิซะฮ์) ที่ปรากฏชัดของท่านนบี ﷺ เพราะเป็นการบอกถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งสิ่งดังกล่าวตีความได้ว่า เป็นเรื่องที่อนุญาตให้ผู้หญิงเดินทางได้โดยลำพังเมื่อมีความปลอดภัย (3)

จึงกล่าวได้ว่าการกำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมนอกเหนือจากกรณีมีสามีหรือผู้ที่เป็นมะหรั้มร่วมเดินทางไปกับสตรีที่ประสงค์จะเดินทางไกล หรือไปประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ด้วยการพิจารณาความปลอดภัยของเส้นทางและการมีคณะบุคคลที่ไว้วางใจได้ร่วมเดินทางไปด้วย เป็นการวิเคราะห์จุดมุ่งหมายและนัยของมันจากตัวบทหะดีษที่ระบุมาข้างต้น และอาศัยนัยที่ดีความได้จากตัวบทของหะดีษที่ถูกต้อง ตลอดจนอ้างอิงถึงการกระทำของเหล่าเศาะฮาบะฮ์มาสนับสนุน ทั้งหมดมีความสอดคล้องและไม่ขัดแย้งกัน ดังนั้น การกำหนดเงื่อนไขดังกล่าวจึงสมเหตุสมผลและมีน้ำหนักในการประมวลหลักฐานทางศาสนา

พิจารณาแล้วจึงวินิจฉัยว่า สตรีที่ประสงค์จะเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ อนุญาตให้นางเดินทางได้เมื่อมีสามีของนางหรือผู้ที่เป็นมะหรั้มหรือกลุ่มคณะสตรีที่ไว้วางใจได้ร่วมเดินทางไปกับนาง และเส้นทางการเดินทางมีความปลอดภัย และเมื่อมีกรณีหนึ่งจากสามกรณี

(1) ดูพะตาวา อัล-ลัจญ์นะฮ์ อัต-ดาอิมะฮ์ ลิล บุหุซ อัล-อิลมียะฮ์ วัล-อิฟตาอ์ : คำพิทวาเลขที่ (1173) 11/91

(2) พิตสุลบารีฮ์ : 4/447

(3) อัล-มััจญุมูฮ์ ชัรฮุลมุฮัซซับ : 7/68-69, อะห์สะนุลกะลาม พิลพะตาวา (อ้างแล้ว) : หน้า 263, พะตาวา มุอา คิเราะฮ์ (อ้างแล้ว) : หน้า 353

ดังกล่าว การเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ของนางก็ถือเป็นสิ่งที่จำเป็น ส่วนในกรณีของการเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ที่เป็นชุนนะฮ์ตะฎะอ์วูรนั้น ประเด็นที่ต้องคำนึงถึงในมัซฮับอัช-ชาฟีอียะระบุเงื่อนไขว่าจำเป็นต้องมีสามีหรือผู้ที่เป็นมะหฺรอมร่วมเดินทางไปกับนางด้วย และอนุโลมให้ในกรณีที่มิกลุ่มคณะสตรีที่ไว้วางใจได้ร่วมเดินทางไปด้วย พร้อมคำนึงถึงความปลอดภัยของเส้นทางเป็นสำคัญ ส่วนการเดินทางของสตรีเพื่อประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ซึ่งขาดเงื่อนไขดังกล่าว ถือว่าการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ของนางใช้ได้ เมื่อครบองค์ประกอบหลักและเงื่อนไขที่ศาสนบัญญัติไว้ในเรื่องการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ และถือว่าการประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ของนางนั้นลุล่วงและพ้นพรีฎู และนางไม่จำเป็นต้องกลับไปประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์นั้นพร้อมกับสามีหรือมะหฺรอมของนางอีก ถึงแม้ว่านางจะมีบาปเนื่องจากการออกเดินทางโดยลำพังไม่มีสามีหรือมะหฺรอมหรือคณะบุคคลที่ไว้วางใจได้ร่วมเดินทางไปด้วยก็ตาม

والله اعلم بالصواب

อาซิส พิทักษ์คุมพล

จุฬาราชมนตรี

